

Σύν Θεῷ

TIROCINIUM ACADEMICUM
DE

אָרַךְ בְּרִית

SIVE

ARCA FOEDERIS:

Exod. XXV. v: 10: ad 22.

Quod

DIVINA AFFULGENTE GRATIA,
Adprobante pariter Ampliss. Fac. Philos.
Regia hujus Academiae Aboënsis

Sub PRÆSIDIO

Viri Adm. Reverendi & Præclarissimi,

M. ISAACI Wijlmanse/

L.L. Orient. Profess. Celeberrimi.
Ventilandum modestè deposuit

ANDREAS Bange. A. F.

In Auditorio Max. d. 14. Junii An. 1699.

Impr. apud Jo. Laurent. Wallium.

SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS

MAXIMÆ FIDEI VIRO,

IN CHRISTO

Reverendissimo PATRI

ac DOMINO,

DN. JOHANNI
GEZELIO,

S. S. Theologiæ DOCTORI

Famigeratissimo,

Dicecesios Aboënsis EPISCOPO

Celeberrimo,

PRO-CANCELLARIO Academiæ

Permagnifico,

Consistorii Eccles. PRÆSIDI

Gravissimo,

Mæcenati maximo.

DEDICANDO.

Tenellum hunc ingenii partum

Rudis quem enixa Minerva

OMNIGENAM FELITATEM ET ANNOS

PRECOR, OPTO, VOVEO.

Inclyte MÆCENAS non me
est audacior alter,
Limina qui tantæ tan-
gere tento domus.
Sed tua sic nota, est bonitas cantata
per orbem
Ausibus ut possim nil timuisse malis
PRÆSULIS hoc nomen notum per re-
gna, per urbes,
Virtutis seqvax, maxima fama tulit
Hac spe, hujusce peto tremulo
pede Præsulis ædes,
Erectusque fores tangere ten-
to manu.
Ausibus ignoscas tamen his O Ma-
xime Mysta,
Mysta, cui surgit Finnia, quem
que colit.
Scilicet hoc ausus nunquam, Pater
alme fuisset
Erga omnes nossem Te nisi tam
facilem. O

O mihi Te placidum da, & susci-
pe fronte benignâ,
Primitias profert quas tibi no-
ster ager.

Nil tersum fateor, nil doctis auri-
bus aptum,

Et nil oblectans pagina nostra
dabit.

Excipe quæso tamen bene meque
favore tuere,

Cui fortunas ac, omnia dedo
mea.

Nil retulisse queo. Prece vero ob-
tundere cœlum

Non intermittam, Maxime
Præsul, ego.

In longam ipse velit quo te serva-
vare senectam,

REGI almoque gregi nec mi-
nus hisce Tuis.

Den
Ehreborne och Högachtat Herren
Herr Arfwed Rietzen/
Högwälbetrodde ACADEMIÆ QVÆSTORI,
Sinom Högåhrade Gynnare och Moder-
Broder.
Alföns Wälfresnad!

Dhe wideberömda Wän hwars weestey wii
nu prisa/
U hi naturlig ring / of mycket låra må
Om diurens undrand art ja/steen til dygd och så/
The hafwa/ the med st åål och mång Exempel wiisa.
Bland andra om en Storck the ganska märcklige
friskwit/
At pröfwa krafter sin som hertide om en dag/
Slög ut urur sitt boomed liden macht och swag/
Och föll til jorden ned / ther af han fargat blifwit.
Så at han half död låg/ tills honö en from Qwinna
Af jorden tog/ deß sår så helad / at han fick
Sin förra kraft igen/ och blef omsider qwick.
Han glömmet detta ey men haer uti friskt minne.
Och

Och efter åhrs förlopp hoos Dwinnan sig insinner
Med Värta i sit nåff/ then han strax lägger neer/
För qwinnans fötter/ och sig mycket tacksam reer/
Ther med många menniskjobern han wijda öfwer-
vinner.

Utur min Faders Boo/ hwar iag wäl länger wara
Fast höglig önskar/ mig för dödsens gryma Skott/
Jag bittride sitta måst med swag och ringa lott/
Hwar af min wälfärd rå en led en litten fara.

Herr Moorbror har då måst sig låtit om mig wärda
(Näst S I I D) oprättat mig/ det uthan
skrymtam all

Jag aldrig säya blygs/ en heller blyas skall/
Slikt aldrig glöms/ om en af hiertan alt förhårda.

Så tagen gunstigt moor/ iag beer/ the gåsman ringa
En förstling af then frucht/ som nylig wuren är
På magra åkren min/ den min elärda får/
Enfaldigt sammansatt och hinde i huset bringa.

Med Storcken iag wäl borde en Värta hijt frabåra/
Och för Eht lägga neer/ men sidant en förmår/
En heller gifwer med det stånd i det iag står/
Doch wed Eht förra Gunst en tröstens Moor-
Broor låra.

Jag beer/ en lofwar iag så länge i mig röres
En dräppa af mitt Blod/ Eht Namn i glöms-
kens graf/

En nämnin gräfwes neer/ men tills iag wandrar af
Af mig thet åhras skall och ewigt af mig höras.
A. B.

L: S:

*I*nter ceteras similitudines, quibus, celestis illius depositi, verbi scil. Divini, excellentiam & dignitatem, exprimere voluit veneranda antiquitas, nulla magis majestatem ejus exhaurire videtur hâc, cum comparatur mari, cujus profunditatem nemo explorare valet; Hæc enim non tantum, quæ ad salutem necessaria sunt, nobis expandit, quorum interiorem cognitionem rationis ministerio sibi qui pollicetur, haud plus proficiet, quam qui laterem lavat; sed & ea, quorum notitia in totum, è rationis lumine, præcisa revelatione, haberi potest. Scriptura enim liber est, quæ diurnâ nocturnâque manu volvant non modò Theologi, sed & Philosophi; Omnes ibi succum & sanguinẽ inventient, dictante Sperling cap. i. Ex hujus uberrimo & saluberrimo fonte, hanc non minus difficultatum tricis involutam, quam nobilem materiam, hausi, quam sub incudẽ examinis redocare me jussere, monita quorundam, haud vulgariter de me meritorum. Unum autem hoc me malè habet, me tue expectationi,

A

B. L.

B. L. ut debuit, satisfacere non posse : sed nec id admittere videtur meum institutum, *σκια-
γεγραμμένον*, enim, tantum hisce pagellis delineare decrevi, nec permisit subsidiorum inopia, quæ me mirum in modum pressit; ingenuè enim fateri audeo, me (excepto Cl. Quenstedio) neminem, hæc ex professo tractantem, vidiſſe. Ulteriorem itaque inquisitionem aliis, in quibus quoque majora, tam naturæ quam fortune, bona & dona veneror, committo. Nec te styli offendat B. L. summa simplicitas, veritas quippe (de quâ tamen in solidum gloriari non possum) hujusmodi exercitiis, majorem ornatum conciliat, quàm emendicata verborum elegantia. Hæc proinde & reliqua vitia native bonitatis & sinceritatis (quâ ceteros excipere soles) peplo C. L. ut involvas, submissus rogo. Ne deniq; te, a me observatus lateat ordo, *ἔστι δ' ἕδεν ὅτως ἔπ' εὐχρηστον ἔπ' καλὸν ἀνδρώποιν ὡς ἡ πέξις*, in duo, brevem hunc tractatum, dissesco, membra; quorum prius, nominis *Διόσκευς*, posterius *περγυάτολης* absolvet. Tu, autem, summe DELIS, interea, meis ceptis, Ab Alto Benedicas!

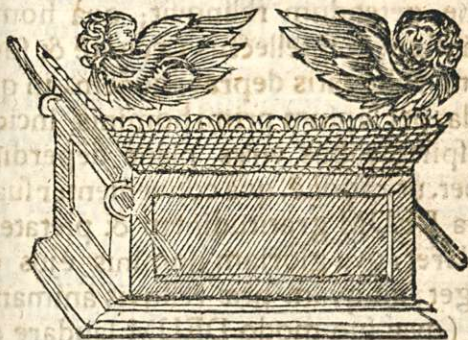
CANTICUM MOSIS

Cum

Elevaretur Arca

Num. 10. v. 35.

קומה יהוה ויפצו איבך וינסו
משנאיך מפניך:

Cum

Deponeretur

ibid. v. 36.

שובח יהוה רבות אלפי ישראל:

DEUM solum esse colendum, ipsa recta dictitat ratio, *Nullius enim gentis tanta est ferocitas, cujus mentem non aliqua imbuerit religio*: Infit Cicero lib. 2. de Nat: Deorum; modum verò plane reticet, & ex ipsa revelatione petendum relinquit; quà homo, ob insignem intellectus cæcitatē & summam voluntatis depravationem, in quæ mala, per lapsum primi hominis, incidit, in spiritualibus vires planè deperditas habet, ut rationē, quæ convenienter suam erga DEUM gratitudinem & pietatem, declaret, quæ gloriam nominis ejus divulget, ad quam præ reliquis animantibus (quæ suo modo DEUM laudare dicuntur) conditus est, à se ipso, nisi suffultus auxilio & gratia divina, invenire non possit. Et hinc, dicit salvator apud Matt. cap. XV. 9. se non delectari διδασκαλίαις καὶ ἐντάλλματι ἀνθρώπων. Unde haud leviter errant, qui Cainum & Abelem, prima generationis humanæ miracula, natu-

naturæ instinctu ductos, absq; mandato
 DEI, sacrificasse statuunt, quod licet
 κατὰ τὸ ὁμολογῶν in Sacro codice non occurrat,
 (multa enim dantur quorū notitiā ē Scri-
 pturis αὐτολεξεῖ non hauritur) ἀλλὰ τὴν ἀγ-
 νορίαν tamen id præcessisse colligimus, ex
 laude, quā Cainum afficit S. S. per Pau lū
 in Epist. ad Hebr: cap. XI. v. 4. (πίστις
 quæ verbo nititur DEI Rom. X. 17. ὡς λέει-
 οντα θυσίαν ὁ Ἄβελ καὶ τὸν Κάιν προσήνεγκε τῷ
 θεῷ; hujus rei gratia dicitur Cain tan-
 tā erga fratrem suum Abelem incen-
 sus fuisse irā, ut eum interimeret;
 quo scelere patrato secessit πρὸς τὸν ἄβελ
 Gen: 4. i. e. à loco in quo DEUS se ad-
 fuisse ostendit. Nam loca, rebus sacris
 administrandis, consecrata, non habu-
 ere Patres, ante tempora Moſis, sed,
 modò hic, modò illic, sacra sua pere-
 gerunt; præcipuè, ubi singularia gratiæ
 divinæ indicia apparuerunt, aras ere-
 xerant, quæ interviebant, & invocatio-
 ni nominis DEI & immolationi hosti-
 arum. Sic, cum egredereſur Noach
 ex arca, ædificato altari, dicitur obtu-

lisse DEO, holocaustum, sive ad teno-
 rem textus Originalis, (עלה) ascensi-
 onem: Gen: 8. 20. Jacob in Berhel Gen:
 35. Moses, quoque constituit altare ad
 ima montis, misitque eo נערי בני ישראל
 h. e. primogenitos Exod: 24. 4. 5. illi e-
 nim tum temporis fungebantur mune-
 re sacerdotali, donec Aharonidæ eis
 succederent. Licita itaq; fuerant excelsa,
 & cultus peragebatur à primogenitis,
 usq; dum tabernaculū extrueretur, quod
 factum anno secundo exitus Israelita-
 rum ex Ægypto, quos DEUS sibi in
 peculium elegit & peculiari amore
 prosequutus est. Hi primi ad locum
 certum erant obligati, ad quem con-
 venirent rei sacræ faciendæ causâ, ta-
 bernaculum scil: in cujus interiori par-
 te sedes majestatis divinæ & divinum
 illud organum ARCA FOEDERIS
 asservabatur. Hæc prima gloria & a-
 nima velut Tabernaculi, hæc instar sca-
 læ fuit, per quam ascendebat ad DEUM
 precatio, hinc, se, gratiam petentibus
 da-

daturum, promisit, hujus ope, Israelitæ,
 variis periculis expositi, erepti fuerant;
 ut minimè mirum, si David admira-
 tione ductus, perpendendo eorum felici-
 tatem, in hæc eruperit verba Pl. cxlvii.
 20. וְגַם כֹּל־לֵב־כָּן נִשְׁעָנָה & Paul: in E-
 pist: ad Rom: III, 1. 2. τί ἔν τὸ πείσσειν τῶ Ἰσ-
 ραὴλ; respondet ipse πολὺ κατὰ πᾶν
 τρόπον.

MEMBRUM I.

§. I.

QVi secundâ navigatione perveni-
 cupit, pyxididis magneticæ ductum,
 ex asse ut sequatur, necesse est,
 ab hujus enim cynosurâ, si deflectit,
 facile in brevia incidet, & sic navem
 frangerè cogetur; Pari ratione, lenem,
 nobis maris illius vasti, quod sumus
 ingressuri, pollicemur transitum, si mo-
 rem receptum in imitationem traha-
 mus, faciendo rudis hujus tirocinii i-
 nitium, ab onomatologiâ, idque eò li-
 berius præstamus, quò facilius cognitio
 vocum evehere solet in ulteriorem cognitio-

nem rei. Deducimus itaq; vocem illam priorem, quam præ se fert inscriptio, vel ab Æthiop. ארן colligere: vel ab Arabico, Hæbreis verò inusitato ארן, quod gloriationis significationem innuit; unde ארן quod ornum sive pinum significat, hinc denique derivatur, de quo disquirimus ארן. Utraque harum optimè retinetur, prior enim usum respicit, posterior verò materiam, ex quâ, aliquatenus, ostendit. Hoc vocabulum idiomate latino effertur per *Arcam*, cujus originem accersimus â verbo *arcere*, is namque capsarum est usus, ut fures aditu libero ad bona nostra, si quæ iis inclusa sunt, prohibeant; similiter, ab *Arca Testamonii*, omnis debuit removeri usus profanus, ita ut in Sanctum Sanctorum, ubi condita erat, nulli nisi summo Pontifici pateret ingressus, & ne huic quidem indies, sed semel quolibet anno, die scilicet expiationis. Notatum tamen volumus, licuisse quoque sacerdotibus cogente summo necessitatis telo, in adytum intra-

erare, cum vel Israelitæ in bellum profiscerentur, vel aliquid fractum reparatione egeret, adhibito ritu peculiari, ut observat Otto in suo lexico: *In tabulato S. sanctorum erant quedam valvulae, per quas immittebant chordis opifices, si aliquid reparatione egeret, & ne oculos pascerent, in considerando Sancto Sanctorum, ipsos includebant cistis, ex quibus solum illum locum aspicere poterant, qui operâ ipsorum opus habebat.* Hæc ille. Vox autem posterior tituli suos debet natales vel verbo ברה quia eligendæ sunt personæ, quibus cum fœdus inire debemus, vel quasi res, quam duo, sub certis conditionibus eligunt. Aut oritur â ברה excidit, succidit; quia victimæ, in fœderibus pangendis, cædi solebant. Sic legimus Abrahamum, cum fœdus cum DEO iniret, dissecuisse pecora Gen: XV. 9. 10.

§. II

Sed præterea, ne vocum neglectus aliquos pariat errores, ipsam æquivoca-

tionem, quæ mater multorum errorum est, expediemus, ne, hac non discussâ, umbram venari videamur. Sumitur itaque hæc vox $\pi\alpha$ (α) pro loculo & feretro Josephi Gen. L. 26. Quod, Israelitæ, liberati à servitute tyrannicâ Pharaonis, revocantes sibi in memoriam jusjurandum, quod Josephus, in mortis viciniâ constituto, dederant, transtulerunt ex Ægypto. Exod. XIII. 19. in terram promissam, ubi ossa ejus humo mandaverant Jos: XXIV: 32. in agro quod justo pretio sibi acquisiverant majores sui. Gen XXXIII. 19. Divus Chrysostomus refert Servatorem hunc Ægyptium, ideò, noluisse funus suum sepeliri in Ægypto, ne à præsentia ossium ejus, arriperent occasionem, divinos illi conterendi honores, ob innumera in se collata beneficia, Ægyptii, quorum voluntas ad superstitionem, præ reliquis gentibus, maximè propensa & proclivis fuit. An vero ab eis Josephus cultus fuerit vel minus

nus? de hoc, contentionis ferram, inter
 le ducunt magni nominis viri : Qvi-
 dam enim *Apin* qui postea *Serapis* vel
Ossiris dictus, antiquissimum illud Ægy-
 piorum idolum, vel lippis & tonsori-
 bus notum, sub nomine Josephi ado-
 ratum affirmant, alii negant. A veri-
 tate tamen haud multum abluere vi-
 detur sententia affirmativa, si paulo
 accurratius pensitare placuerit ratio-
 nes, ob quas *Serapim* divino cultu pro-
 sequebantur; hujus enim ope â mise-
 riâ, quâ, propter annonæ caritatem, te-
 nebantur, se liberatos volunt, unde e-
 um, sub specie bovis, quem omnium a-
 nimalium maximi fecerant, colebant;
 Ægyptii enim, ut aliàs, per Hierogly-
 phica, animi sui sensa depromere so-
 lebant, ita & per bovem, ἡ τυχόντα, sed
 virum in agriculturâ peritum, fortem
 & temperantem ἐσθήσαντα, quæ re-
 quisita optimè in Josephum cadunt,
 hæc obiter. Imò etiam alii eò dementi-
 tiæ sunt provecti, ut Cherubinos, ar-
 cæ superimpositos, Josephum repræ-

sentasse statuant, quò eo melius recorderentur Judæi hujus Herois; Sed mirimè cum iis facimus, qui Josephum virum, cum in vivis esset, summa in DEUM pietatis, propter λειψανο-
 θρησκείαν mandasse fratribus de ossibus suis deportandis, volunt, cum Paulus de eo expresse in Epist: ad Hebr: cap. XI: v. 22. dicat ὅτι πίστει παρὶ ὁσέων αὐτῷ ἐνετέλειτο. (β) sumitur pro receptaculo, quod inserviebat condendis illis nummis, qui in reedificationem & restorationem Templi Hierosolymitani, conferebantur. 2. Reg. XII. v. 9. (γ) pro arcâ, quæ, in intimâ S. Sanctorum parte collocata, tabulas legis servavit, & operculo tecta fuit; & sic rursus, vel in latiori ambitu, pro totâ structurâ cum ei adjunctis Cherubim; vel strictiori, pro fabricâ cistæ modum representante, tabulas legis continente: prior nostri est fori. Sunt qui præter hæc recensita, etiam quartam significationem obtrudunt, ex loco 1. Sam: XIV: 18. ubi vocem *יָד* specialem signi-

gnificationem subire ajunt, ac si capsa
fuisset, in qua servaretur Urim & Thu-
mim, ne quid detrimenti a cœli inju-
ria & vitiosâ attrectatione vulgi cape-
ret, moti versione LXX. Interp. qui
hanc vocem per Ephod transtule-
runt; Sed nihil minus, quàm cistam
ejusmodi usui consecratam, ex eo loco
interre, possunt; nam scriptura (quæ
sine supra & infra legi non potest)
expresse facit mentionem in sequenti-
bus *כיבא תש אלגדף חן*, eò à Cirjath Jea-
rim adductæ.

§. III.

Sequitur proporrò, in definitione no-
minali ipla Synonymia, in quâ expli-
candâ, non operosè occupabimur, cum
verba cognatæ significationis, ad sati-
etatem usque deprehendat Ben: Lect:
in sacro codice, aliqua tamen pro-
tulisse non pænitebit. Venit aliàs
nomine *ארן הערות* partim, quia
in ea deponebantur tabulæ Mosis, quæ
Israëlitas de voluntate DEI, in se cer-
tos

tos fecerant; partim, quia ante hanc
 solummodo stare debuit summus sa-
 cerdos, cū consuleret Urim & Thumim.
 Nihilominus occurrunt exempla, quæ
 ostendunt, deliberantibus responsa red-
 dita fuisse, absente arcâ, per Ephod.
 1. Sam. XXIII, 2. Sam. XXX. 6. 7: non enim
 adfuit tum arca fœderis, quia Levitæ,
 quibus gestatio hujus commissa fuit, ab
 impio Schaule occidebantur, excepto
 Abjathar, qui fugâ salutem petiit, 1. Sam.
 XXII. v. 20. 2. אֶרֶן בְּרִית־יְהוָה
 Josuæ III, v. 3. 3. אֶרֶן עֵץ Psalm.
 CXXXII. 8. quia non solum tessera fuit
 gratiosæ DEI præsentia, verum & δυνά-
 μεος & potentia. 4. קֹדֶשׁ Sanctitas, Num.
 IV. 20. Reliqua enim omnia tabernaculi
 vasa dignitate ita superavit, ut nihil in
 S. Oraculum præter eam poneretur, ut
 ejus gratiâ Sanctuarium à Sancto sancto-
 rum, velo firmissimo, & nemini perspi-
 cuo, distingveretur; quin & ipsi Philistæi
 ob profanationem arcæ graviter sunt pu-
 niti, 1. Sam. V. v. 6. Idolum Dagon, ad
 præ-

præsentia hujus arcæ, quasi stupefcebat,
eamque pronâ facie venerabatur. 1. Sam.
V. 3. 4. *πρὸς τὸ μέγεθος τῆς διακοσμήσεως καὶ ἀνομίας,*
2. Cor. VI. 14. de reliquis æquipollenti-
bus consule Scripturam.

MEMB. POST.

§. I.

Artificium, pulchrè & decorè concin-
natum, perfectum requirit & præ-
supponit artificem, à vulgaribus enim
non nisi vulgaria proficisci possunt; Arcæ
autem fœderis singulari opera perfectæ,
tantus inerat decor, ornatus & pompa,
ut nihil ei deesset, quo non animū quo-
rumvis, in sui admirationem, raperet;
tota deaurata & auro tecta, ut acies o-
culorum, præ ejus mirando splendore,
quasi debilitaretur; accedunt forma ju-
sta, & nobilis usus, non parum gloriæ
huic arcæ conciliantes; cujus enim finis
& media sunt bona, id ipsum quoq; bo-
num est. Necesse, itaque, est, sapientem
præcessisse opificem, quem, ad normam
verborum textus, statuimus fuisse ipsum
Jeho-

JEHOVAH, à quo habet hæc pulchri machina
 quicquid habet; hic, quàm accuratissimè
 ordinem, quo uteretur in ædificandâ ar-
 câ, exposuit Mosi, figuram in monte Si-
 nai sibi exhibitam, delineanti ipsi Beza-
 leeli, quem DEUS vocasse dicitur Exod.
 XXXV. 30. Diversam autem fuisse ar-
 cam hujus, ab arcâ Mosis, non est ut exi-
 stimemus, nam, non præcepit DEUS
 Mosi duas, sed unam, strui; quod man-
 datum, si transgressus fuisset, nequaquâ
 laudaretur a S. S. qui eum executum
 fuisse omnia, quæ ei præceperat JEHOVAH,
 dicit. Eadem arca, quæ in sancto san-
 ctorum condebatur, in bellumeducta,
 Num. IV. 5. Una à Levitis gestata, i-
 bid. Unitatem denique confirmant,
 qverulæ voces Judæorum, abreptâ ab
 hostibus arcâ. 1. Sam. IV. v. 21, 22. nurus
 Eli deliquium animi passa, cum accepis-
 set, eam ab hostibus captivam duci, v. 19.
 Posset hîc quis mirari, cur DEUS, qui ferè
 per bis mille annos, delectabatur cultu
 simplicissimo Patriarcharum, jam volu-
 erit, in fabricandâ arcâ, tantam magni-
 ficen.

ficentiam observari? hujus ratio propinquior dari non potest, quam facilitas & benignitas divina, quâ se accommodabat ad mores Israelitarum, qui per longum illud tempus, quo cum gente Ægyptiaca sunt conversati, æmulis, & oculis, & mentibus, intuebantur magnificentum & pomposum illum modum, quem servabant Ægyptii in cultu idolorum suorum; videbant quoque eos singulari illo beneficio frui, ut DEOS suos semper ante & coram se haberent, quare ne abjectè de DEO vero Israelitæ cogitare inciperent, cui cultus simplex potius arrideret, morem gessit effræni eorum voluntati, ut eo facilius eos ab idololatriâ, cujus perniciosa lues Israelitas, sub jugo Ægyptiorum gementes, infecit, Jos: XXIV. 14. revocaret, res enim erat ei cum populo σκληροκαρδίῳ & duræ cervicis, qui tam facile è stultitia in tramitem sapientiæ, perducì non poterat; his suum calculum addit Lucas Act: 13. 18. πασαρκαίῳ χρόνῳ, ἐτροποφόρησεν αὐτὸς

C

cu

ἐν τῇ ἐρημίᾳ. Ubi occurrit vox, peculiaris emphaseos (τροποφορεῖν) matribus, filiis adblandientibus, propriè compertens. Et licet se tam clementem erga eos præbuerit DEUS, ut se accommodaret ad animos eorum, non tamen idololatricam seposuerunt, sed tam firmas, in mentibus suis, radices, agere sunt passi, ut & in deserto, tabernacula in honorem Deorum fictitiorum erigerent, cuius eos arguit Proph: Hamos cap. V. 25. 26. & Stephanus Act: VII: 43.

§. II.

Materiam hujus arcæ, memoriæ prodidit Mosche, fuisse geminam, Lignum nobilissimæ naturæ ἰσῶν, & aurum purissimum. Vocem illam, modò nominatam, Hebræam, variè sunt commentari authores, alii enim, volunt fuisse *buxum*, alii *pinum*, ut versio svecana & fennonica, alii *Laricem*, quam Hieronymus definit, esse genus arboris, crescens in eremo, spine albæ habens similitudinem, unde omnia ligna tabernaculi, & arcæ

confecta sunt, quæ appellantur *sittim*, quod
Lignum imputribile & levissimum omnium
ignorum, tam in fortitudine, quam in soli-
ditate, nitorem superat. Hæc ille. LXX
 LXX. interpretati sunt per ξύλα ἁση-
 πτα, voce generali non denominatâ
 specie, ex ignorantia vocis propriæ, re-
 spondentis τῷ Sittah. Joseph. Antiq. Jud.
 Lib: I. Lingvâ sua vernacula dicit appel-
 lari *Heoron*. Urfinus per genus quoddam
Acacia, quæ teste Jonstono, est quadru-
 plex. Alii denique transtulerunt per
 cedrum præstantissimæ speciei, Physi-
 ci enim duo cedri genera statuunt,
 aliam bacciferam, aliam coniferam,
 hæc illâ longè præstantior est, ut &
 mira videantur, quæ de ejus indole,
 tradant; defuncta corpora incorrupta
 ævis servat, unde & appellatur νεκρὰ
 ζαή res succo suo imbutas mori vetat,
 sic meminit Plinius librorum, cedriâ
 perunctorum, in arcâ Numæ reperto-
 rum, qui per quingentos triginta quin-
 que annos durarunt. Sunt & qui pro
spinâ albâ pugnant, sed hanc non fuisse

ligimus ex eo, quod fuerit *crassitudine*
tantum pollicari, altitudine vero bicubitali.
 Utra harum sententiarum veritati ma-
 ximè consonet, nobis determinare non
 est facilè, præcipuè, cum sacer codex,
 nullibi hujus indolem explicet, nec nisi in
 uno loco Esaiaë XLI. v. 19. mentionem e-
 jus faciat. Mirum tamen est, omnes
 in eo convenire, quod genus hoc arboris
 cariem & corruptionem non sentire af-
 firment. Quâ re, providentia DEI nobis
 in memoriam revocatur, qui, ut figura,
 cum re figuratâ conveniret, voluit, is
 namque rituum Leviticorum, cultuum
 ceremonialium, & sacrificiorum erat fi-
 nis, ut unicè præfigurarent Christum,
 sanctissimam hostiam; sicut enim *πῶς*
libera & immunis erat à putredine, ita
& Christi corpus. Psal. XVI. v. 10. quæ
 verba in ipsum quadrare ostendit citatio
Θεόπνευς & Act: II: v. 27. quin & expresse
 appellatur *κιβωτὸς διαθήκης*, Apoc. XI. 29.
 & *ἰλαστήριον* Rom. III. 25.

§. III.

Licet tanti pretii materies, ut modò dictum, ad constituendam essentiã arcæ concurrerit, nullius tamen fuisset gratiæ & pulchritudinis, justam nisi nata fuisset figuram, circa quam ne peccaret Mosche, vel in excessu vel defectu, cautio adhibenda fuit: Fabricata itaque est in modum cistæ quadratæ, ita ut longitudo excreşceret, ad quantitatem duorum cubitorum, cum dimidio, latitudo & altitudo æqualis essent mensuræ; tam interiora quam exteriora deaurata, ita ut lignum non appareret: Limbus aureus circumquaq̃ confectus, quatuor annuli aurei excusi, quorum unus in quolibet angulo arcæ locaretur; vectes è כסף fusi, auroq̃ obducti, ut inservirent portandæ gloriæ Israel: 1. Sam: IV: 21, nec unquam amoti, ut sacerdotes perpetuò sui admonerent officii. Quoniam vero non fixum obtinuit locum, sed modò huc, modò illuc, circumgestata fuit, ideo certos quosdam destinaverunt, qui ministerium

humerorum præstarent, Levitas, scilicet quorum munia inveniuntur lege enumerata; Num: IV. Cum enim Israëlita castra moverent, ingrediebantur Sacerdotes Adytum, & arcam involutam tapetibus pretiosis tradiderunt fidei Caathitarum, quibus non licitum erat, oraculum intrare, ne arcam nudam aspicerent, quod summum erat nefas; imò, ne tangerent quidem. Usa, enim, quia irreverentius eam attigit, morte mulctatus est 2. Sam. VI. v. 7. Interdictus quoque erat his Caathitis, usus boum in portandâ arcâ Num. VII: 9 *Quia ministerium rei sanctæ incubabat illis, humero enim laturi erant, quamobrem quoque eligebantur viri, & ætate, & robore, firmi. Aucto, verò, numero sacerdotum, injunctum quoque fuit eis gestationis onus, Deut. XXXI, 9. Maximum autem decus accesserat huic arcæ, ex operculo propitiatorio, quod scriptura כפר, LXX. Interp. ἱλαστήριον ἱπιδεμα appellant, quod auro maximè defæcato constans, mensuram, tam in la-*

titu

tudine, quam in longitudine, arcæ ex-
 æquare debuit, ne rima vel fissura in ea
 daretur, vicem enim operculi supplere
 debuit, nec scriptura alius tegumenti
 meminit; ab hujus extremitatibus, fun-
 debantur duo Cherubini, continentis
 operis, ex auro pariter purissimo con-
 flati, mutuo sese aspicientes, alisque suis
 tam propitiatorium tegentes, quam se-
 dem DEO præbentes, frequenter, enim,
 occurrit in sacrâ paginâ locutio hæc,
 DEUS insidens Cherubinis Pl. XCIX. 1.
 2. Reg. XIX. 15. & arca scabellum pedum
 DEI, ibid. v. 5. Et quamvis DEUS stru-
 cturam arcæ imprefferit menti Mosis,
 Cherubinorum tamen figuram reti-
 cuit, nec ut mihi notum, obvius est
 in sacro codice aliquis locus, eorum
 formam delineans, ipsi quoque LXX
 interpr: vocem *xeq̃sβiu* retinent, quia
 forsan Synonymum, eorum naturæ con-
 veniens, e ditissimo promptuario lin-
 guæ Græcæ non invenerint. Hinc hæc
 schismata, & tanta dissidia inter au-
 thores de eorum forma; Quidā enim

eos *μοσχομόρφους* fuisse volunt, revo-
 cantes radicem verbi Cherubim a כרוב,
 quæ arandi notionem subit, & respici-
 entes locum Exod. XXIV: 10. ubi Deum
 cum se revelasset Israelitis in monte Ho-
 reb, insedisse animali, speciei vitulinæ
 dicunt; verum, nec vola, nec vestigium,
 hic datur animalis, quinimo id negat
 ipse DEUS Deut. IV: 15. Provocant quoq;
 ad locum Ezech. qui, quod Cap. I: bo-
 vem, id cap: 10: cherub appellat. Alii
 a verbo כרע equitavit, unde Rechubhim
 curriculum, per metathesin literarum,
 quasi Cherubim; hi pro corroboranda
 sua mente producant dictum Davidis
 Ps. LXVIII. 18 ubi angeli quos hi Cheru-
 bini repræsentabant expressè, *vehiculum*
DEI vocantur. Alii, multiformia simu-
 lacra fuisse prætendunt, referentia ca-
 put humanum, alas aquilæ, dorsum
 leonis, iubeis vestitum, crura pedesque
 vitulorum, ut Israelitæ, qui incedentes
 in deserto, in quatuor turmas divide-
 bantur, certi forent de gratiosa DEI
 præsentia; Juda, enim, pro insigni ha-
 bebat

bebat leonem, Ephraim bovem, Dan aquilam, Ruben hominem; Grotius aliam rationem, cur *Phœas* quatuor animalium habuerint, exponit. Sed nolumus his argutiis diu immorari, cum tamen in tanta sententiarum varietate, quæ se hic offert, veritatem, quæ in profundo demersa later, eruere nequeamus, nostrum suspendentes iudicium, cum Calovio aliisque non sine honore nominandis, & miraculum hoc, cum Claris. Buxtorf: omnem humanum captum superans, miramur, quod *DEUS*, qui infinitus & immensus, qui celum, terram, maria, & totum hoc universum implet & excedit, intra unius arcæ, quæ non trium ulnarum erat, spatium, se in populi sui gratiam inclusit & circumscripserit.

§. IV.

Expositis, *DEI* gratiâ, materia & forma, excipit ipse finis. Omnis enim actio propter certum suscipitur finem; qui, pro ratione præsentis objecti ex analogiâ verborum Moïsis, est duplex, quorum prior

v. 22. proponitur : שׁוּב לְךָ יְיָ וְכָרַת אִתְּךָ : מוֹשֶׁה
 Mosi enim soli is obtigit
 honos, eaque gavissus est prærogativâ,
 ut DEUS ipsi apertè, immediatè, nullâ
 interpositâ personâ, decreta sua manife-
 staret. Num XII. 8. quod perbellè ex-
 posuit Buxtorf; hist: de arca fœderis :
*Quotiescumque, inqviens, Mosi, pro rebus sa-
 lutem populi concernentibus, os DEI consule-
 re, visum fuit, ex arcâ & nominatim exiguo
 illo interstitio, quod inter duos illos Cherubi-
 nos arcæ affixos erat, responsum sonorâ di-
 stinctâ & articulatâ voce accepit.* Reliqui
 vero, DEUM de commodis suis consul-
 lentes, responsum tulerunt mediante
 Pontifice, Ephod induto. Num. xxvii. 21.
 Usus verò posteriorem indigitat v. 16.
 וְנָתַתְּ אֶל-הָאָרֶץ אֶת-הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתָּן אֵלֶיךָ
 Vel ut explicat Paulus in Epist. ad Hebr.
 cap. IX. v. 4. αἱ πλάκες τῆς Διαθήκης, quæ eò,
 deponi debebant, antequam operculum
 arcæ imponeretur, arcam enim Hebræ-
 orum nulli aperire licuit, unde nec Phi-
 listæi ausi sunt 1. Sam: VI. 8, ponere dona
 sua, quæ in honorem arcæ offerebant,
 in

in sinum ejus, sed ad latus. Hicce tabulis Legis, addit Paulus, in loco modo nominato *ἐπὶ μὲν χυτὴν ἔχουσαν τὸ μάννα, καὶ τὴν ῥάβδον Ααρὼν βλαψήσουσιν.* Unde inextricabilis oritur Labyrinthus. An hæc modo recensita revêra fuerint in Arcâ? Inter sacrû & saxum jam stare videor, & eloqvar an fileam nescio. Occurrunt enim mihi, hæc paulo altiori mentis indagine, ruminanti, jam pro affirmativâ, jam pro negativâ stantes sententiâ, jam judicium perpolitum occultantes. Hic médium *quo tutissimi ibimus* invenire difficile. Haud tamen temerè facturum me arbitror, si in eorum descendero castra, qui in arcâ, exceptis tabulis, nihil fuisse statuunt, nam (1) nullum in sacrâ paginâ offendimus mandatum, de asservatione mannae & virgæ Aronis in arcâ. (2) præcepit JEHOVAH Moschi, asservendam plenam mensuram Homer, ut videret populus panem illum, quem nequaquâ vidissent, si in arcâ repositus fuisset. Exod. XVI. v. 33. 34. 35. (3) particula *ἐν*, in dicto hoc Paulino, quæ tantopere mover illos, qui

sub affirmantium militant vexillo, non
semper interiora, sed & exteriora re-
spicit, ut & particula extraessentialis
Hebreorum (**ו**) Sic Gen: I. 22. ju-
bet DEUS, ut sese multiplicent *in terrâ*,
i. e. non intra sed supra, particula quo-
que Latinorum. *in*, eandem subit signi-
ficationem e. g. Christus pependit in
ligno i. e. adhæsit. (4) Nec valet hic
quicquam distinctio vocis arcæ, in la-
torem, complectentem cellulas latera-
les & strictiorem pro sinu tantum ar-
cæ, nam locus Deut: XXXI: 26. ejus-
modi cellulas non probat. Dum vero
in confirmationem dicti præcedentis
producunt verba I. Sam: VI. 8. proprio
se jugulant gladio, propriaque cædunt
vineta, jubentur enim ibi vala illa, quæ
dono dabantur DEO, poni in capsâ ad
latus arcæ, quæ ei inclusa fuisse nemo
interpretum statuit. Libros vero Ca-
nonicos quod concernit, nec eos in ar-
câ fuisse dicimus, utpote qui nondum
existebant omnes, sed multi post arcæ
destructionem demum conscripti sunt.

Scias

Scias tamen, Candide conatum nostrorum Interpres, nos ita in hanc deflectere sententiam, ut eam aliâ meliore, si informati fuerimus, quod â te obnixè contendimus, permutare simus paratissimi. Hanc interea fovemus, donec nobis Oedipus id ænigma dissolvat.

§. V.

Hic lubentes portum intraremus, verum carinam nostram, cum adhuc subire vetat saxum illud eminens, in ipso ejus Orificio mala minans, ad quod ne allidat navis, cavendum est. Est verò illud, â quo tantopere metuimus, nobilis non minus quàm ardua hæc quæstio: *Quorsum Arca fœderis venerit?* Circa cujus resolutionem, in varia scinduntur Authores sententiarum divortia, imo imple Buxtorf. **MAXIMUM SECULI NOSTRI ORACULUM**, *certam in re tam abstrusâ ferre sententiam, esse difficile ait, præcipue ubi historia sacra & profana, nos destituant, nec quemquam id â se fugitare.* Carpzovius tamen in dissertatione suâ, super hoc erotema,

D 3

pro-

probabiliter asserit, hanc arcam incendio
 periisse, urbe Hierosolymâ à Chaldæis
 devastata & solo æqvata, quæ miserri-
 ma rerum facies, unicuique lachrymas
 exprimit. Hanc vero veritati maximè
 congruam, ostendimus *remotivè*, sive per
 anticipationem argumentorum adver-
 sariæ partis; Insurgentes enim nobis,
 trium potissimum sunt generum, quo-
 rum primi, absconsonem defendunt, cui
 figmento, locum dedit dictum Libri A-
 pocryphi 2. Machab. II. v. 5. Sed præter-
 quam quod sint verba libri, ut jam mo-
 do dictum Apocryphi, quæ haud plus
 valent, quam alia testimonia humana,
 non conveniunt in eo, a quo occultata
 sit, alii enim a Jeremia, alii à Josia, eam
 absconditam volunt. Ast non procedit
 conjectura eorum, de priore, quia factum
 fuisset hoc, aut ante captivitatem ejus, aut
 post, non illud, nam tanto adversus eum
 ducebantur odio, sacerdotes illius tempo-
 ris, ut non paterentur eum ingredi sanctum
 multò minus sanctum sanctorum, in vin-
 quo.

cula quoque conjectus est, antequam urbs a Nebucadonosore obsidione cingeretur, Jer. xxxii. xxxiii. cap. nec hoc, quia templo & urbe expugnatis, dicitur Jeremias, catenis vinctus deductus fuisse usque ad Ramam, & inde domum dimissus, ut ad Gedaliam vaderet, quem Rex Babylo-niæ urbibus præfecerat. Jer. xxxix. xl. c. Nec quod volunt obtinent de Josia, nam dictum 2. Paralip. xxxv. v. 3. *Ponite arcam, in domo, quam fecerat illi Salomon filius Davidis*, quod pro se maximè facere putant, invertunt & in alium sensum detorquent: ex his enim concludere volunt Rabbini, Salomonem sub terra ædificasse speluncam, in qua conderetur arca, sed non est e re, ut ab aperta litera discedamus, & ejusmodi, quod fundamentum in re non habet, fingamus.

In altera classe adversariorum, locamus eos, qui arcam in templo secundo adfuisse somniant, quibus obviam it Buxtorf: petita ratione, ab alto silentio Josephi, qui nequaquam tacuisset, si præ-

præsentia sua id cohonestasset; est enim, incomparabilis diligentia autor, in describenda magnificentia templi posterioris; nec tacuisset scriptura, nam velum moriente Christo scissum ait, nullam vero arcæ mentionem injicit, quin & ipsi Rabbin, quinque recensent, ob quorum defectum, gloria templi secundi non est conferenda, cum decore primi, ut sunt. (α) Arca fœderis: (β) Urim & Thumim. Esræ II. v. 63. Non comedent de sancto sanctorum, donec venerit sacerdos cum Urim & Thumim; i. e. nunquam nam particula Hebræorum (יָוֵם) quæ hic habetur, rem nunquam futuram designat, in qua significatione usurpatur 1. Sam. XV. 35. Non vidit Samuel ultra Saullem usque ad diem mortis suæ. h. e. nunquam vidit, & Gen. XXVIII. v. 15. (γ) Ignis cœlestis (δ) Divina præsentia (ε) Spiritus sanctus; imminente enim excidio, migrat præsentia Divina è templo: Ezech. X. v. 4.

Sunt

Sunt & ii, qui arcam ad Babel translatam volunt, sed cum non recenseatur arca, inter ea vasa, quæ abstulit Nebusar Adan è domo JEHOVÆ, 2. Reg. XXIV. v. 13. 14. Capite quoque sequenti, multa enumerantur, quæ in templo remanere: 2. Reg. XXV. 16. at de arca nihil. Sienim ea memorat, quæ viliora, utiq; multo magis nobiliora, jam nihil erat nobilius & splendidius arca. Sequitur, itaque, ex refutatione harum sententiarum, eam incendio deletam fuisse: cum, expressè quoque dicatur, 2. Reg. XXV. v. 9. Nebusar Adan combussisse *domum JEHOVÆ, domos Regis, omnesque domos magnatum.* Cujus miseræ conditionis, haud immemor David Psal. LXXIV. 7. queritur, hostes immisisse ignem in sanctuaria, profana duxisse tabernacula nominis DEI, & incendiisse omnes Synagogas DEI fortis. Atque sic navim ad terram appellimus. Precibus DEUM T. O. M. sollicitantes, velit arcam fœderis, etiam nobis

E

con-

concessam, veram nimirum Evangelii
doctrinam, quæ est arca, qua Christus
per totum circumgestatur orbem, diu
illibatam à fermento Hæreticorum
& adversus impetus Turcarum, tutam
servare. Hoc faxit DEUS, in secula
benedictus, cui benedictum illud
semper canemus,

הללו יהוה

